

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Bedrijvencentrum Osdorp
Stadsdeel Nieuw-West**

BO 13-001 Amsterdam 2013

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijk	7
2.3 Provincie Noord-Holland	7
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	8
3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	9
3.1 Geomorfologie en bodem	9
3.2 Historie algemeen	9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied	10
3.3.1 Ontginningen	10
3.3.2 Middelveldse Akerpolder en Osdorper Binnenpolder	11
3.3.3 Verstedelijking	11
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied	13
3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie	13
3.4.2 Vindplaatsen in de omgeving van het plangebied	13
3.4.3 Bodemopbouw	15
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel	15
4 Archeologische verwachtingskaart	16
5 Archeologische beleidskaart	18
Conclusie	19
Bronnen	20
Appendix: beleidsvarianten, stroomschema	21

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van stadsdeel Nieuw-West een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor bestemmingsplangebied Bedrijvencentrum Osdorp. Dit is bedoeld om een beeld te krijgen van de ondergrondse cultuurhistorische waarden die in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Een dergelijk bureauonderzoek past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq. documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch-topografische ontwikkeling vanaf de Late Middeleeuwen tot in de 20ste eeuw van de voormalige Middelveldse Akerpolder en Osdorper Binnenpolder waarin bestemmingsplangebied Bedrijvencentrum Osdorp ligt. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijk- topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

De archeologische verwachtingskaart (p. 16-17) bestaat uit twee zones met een archeologische verwachting, en één zonder verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de eventueel vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd.

De beleidskaart telt twee beleidszones (p. 18). Voor deze zones is gespecificeerd of en onder welke voorwaarden archeologisch vervolgonderzoek in de bouwplanontwikkeling nodig is.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen, dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van stadsdeel Nieuw-West heeft BMA een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van het bestemmingsplangebied Bedrijvencentrum Osdorp, stadsdeel Nieuw-West.

Met het bureauonderzoek wordt een overzicht gegeven van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp wordt in het oosten begrensd door de Baden Powellweg, in het zuiden en zuidwesten door Osdorper Ban en in het westen en noorden door de sloot parallel aan de Ookmeerweg.

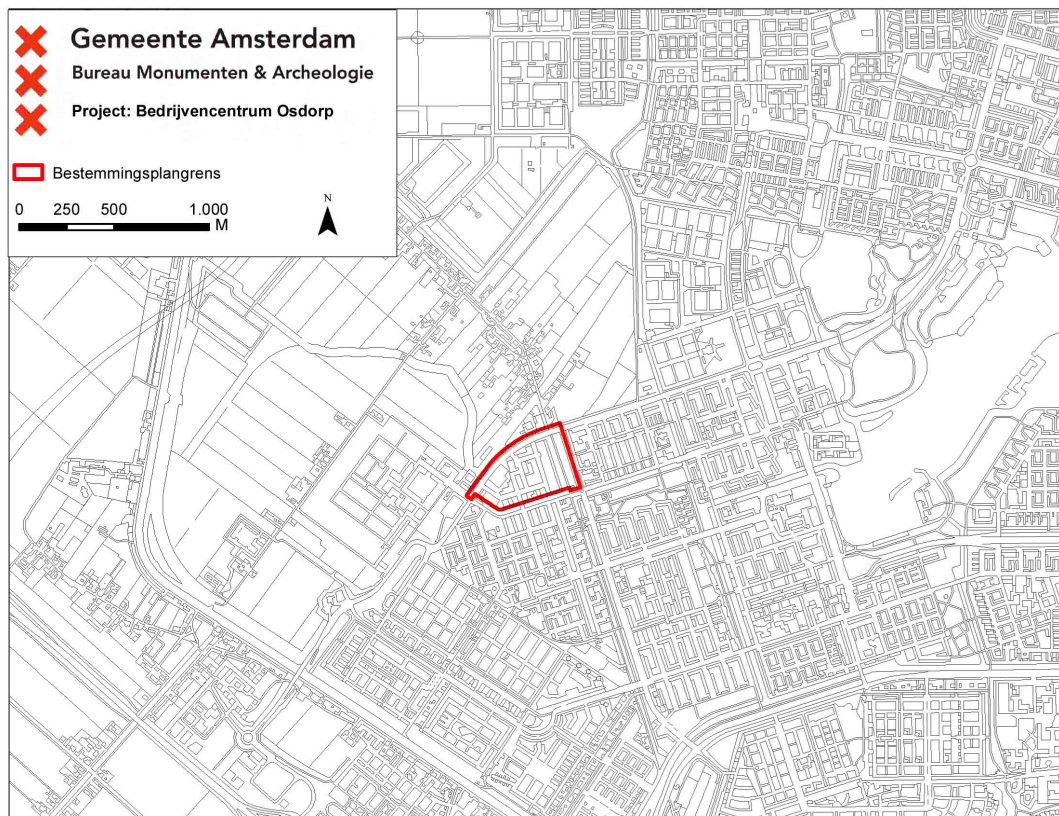
1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Stadsdeel Nieuw-West
Contactpersoon	Dhr. J. van der Vliet
Adres	Postbus 2003
Postcode / plaats	1000 CA Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	25 G
ARCHIS meldingsnr.	55269	ARCHIS afmeldingsnr.	45011
X-coördinaat NO	114.144	Y-coördinaat NO	486.301
X-coördinaat ZO	114.253	Y-coördinaat ZO	485.964
X-coördinaat ZW	113.674	Y-coördinaat ZW	485.904

Locatie

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (*in situ*) tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.¹ Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).²

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie (ILC).³ Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de ILC zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de ILC zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de ILC beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

³ Provincie Noord-Holland, 2010.

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.⁴ Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwgreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

⁴ BMA, 2005

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holocene. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond op gemiddeld 2 à 3 m ÷ NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

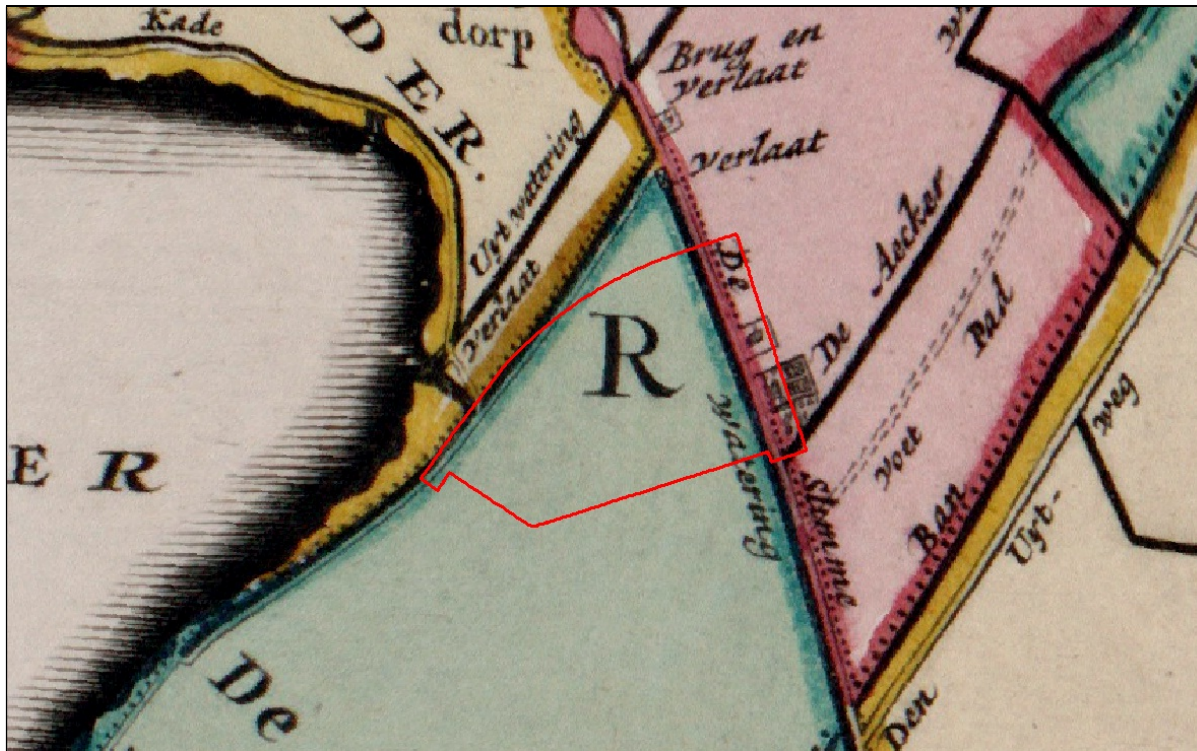
De vroegste sporen van menselijke bewoning of activiteiten binnen het gemeentelijk gebied van Amsterdam gaan dankzij recente vondsten in de Noord/Zuidlijn bouwputten op het Damrak en Rokin terug tot het late Neolithicum (ca. 2.400 v. Chr.). Ook rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn dergelijke oude vindplaatsen.

De oudste stedelijke bewoningssporen, voor zover nu archeologisch bekend, beginnen in de 12de eeuw en zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk die in het laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekade en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurten de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een aarden wal met 11 bolwerken ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. De nieuwe bakstenen stadswal kreeg in totaal 26 bolwerken en had een gracht in het tracé van de huidige Singelgracht. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ kwamen de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen. Tussen 1915 en 1940 werd in Noord, Oost, Zuid en West de Gordel 20-40 gebouwd. Deze wordt gevolgd door de naoorlogse tuinsteden in West, Buitenveldert en Noord, en in de jaren zestig en zeventig door het volbouwen van de Bijlmermeerpolder. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ. Daarnaast wordt door de bouw van woningen binnen het bestaande stedelijk gebied ingezet op verdichting van de stad.

3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied

Het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp ligt in de voormalige Middelveldse Akerpolder en Osdorper Binnenpolder. Tegenwoordig heet de buurt Bedrijvencentrum Osdorp. Voor de historisch-topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt, waaronder de kaart van Nicolaes Visscher (ca. 1700), de Topografisch Militaire Kaart (1854), de Chromotopografische Kaart (1890) en de kaart van Publieke Werken uit 1961.

2 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Visscher uit ca. 1700

3.3.1 Ontginningen

De Osdorper Binnenpolder en de Middelveldse Akerpolder behoorden tot in de 19de eeuw tot de ban Osdorp. Dit rechtsgebied vormde met Sloten, Sloterdijk en de Vrije Geer de ambachtsheerlijkheid Sloten. Oorspronkelijk waren de polders een veengebied waarvan de ontginning startte in de 11de of 12de eeuw. Haaks op bestaande waterlopen werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kopse kant verrezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen werden door middel van perceleringsloten gescheiden. Deze sloten, nog duidelijk te zien op historische kaarten (afb. 3a), dienden om het natte veengebied te ontwateren waardoor geschikt akkerland ontstond.⁵ Als gevolg van de ontwatering daalde het maaiveld en werd de grond weer natter. Er werden nieuwe stroken veen in cultuur gebracht, waarbij de bewoning verplaatste en de achterkade als secundaire ontginningsas in gebruik werd genomen.⁶

Om het waterniveau binnen het ontgonnen land op peil te houden werden in de 15de en 16de eeuw kades en dijken aangelegd. Hierlangs werden molens gebouwd, die het overtollige water op wateringen loosden. Door dit systeem van afwatering ontstonden de polders waarin het waterpeil werd beheerst.

⁵ Heijdra 2004, 16

⁶ Stol 1993, 29; Borger 1987, 16-17

3a en b Het plangebied (rood omlijnd) op de Topografisch Militaire Kaart uit 1854 (a: links) en de Chromotopografische Kaart uit 1890 (b: rechts)

3.3.2 Osdorper Binnenpolder en Middelveldse Akerpolder

Parallel aan de oostelijke grens van Bedrijvencentrum Osdorp ligt de Osdorperweg. Vóór de verstedelijking van dit gebied was deze weg de verbinding tussen het dorp Sloten ten zuiden van het plangebied, en Osdorp en Haarlem richting het noordwesten. Vanaf Osdorp maakt de weg een knik naar het zuiden. Vanwege deze afbuiging werd de weg ter hoogte van het plangebied de Slimme (schuine) weg genoemd. Vanaf 1927, nadat de gemeente Osdorp door Amsterdam was geannexeerd, werd het hele tracé Osdorperweg genoemd.

Ook vormde de Osdorperweg de grens tussen de Middelveldse Akerpolder en de Osdorper Binnenpolder. Beide polders bleven tot de verstedelijking in gebruik als land- en tuinbouwgebied. De historische kaarten van Visscher (afb. 2), de Topografisch Militaire Kaart en Chromotopografische Kaart (afb. 3) laten zien dat de omgeving dunbevolkt was, en dat de bebouwing hoofdzakelijk uit boerderijen en enkele buitens bestond. De bewoning concentreerde zich vooral langs de infrastructurele assen. Binnen het plangebied is met name sprake van kleinschalige bewoning door boeren en tuinders, aan de oostkant van de Osdorperweg.

Vanaf 1876 is de Middelveldse Akerpolder uitgeveend en drooggemalen. Hiervoor werd aan de zuidkant van de polder een grote schepradmolen gebouwd, de Akermolen.⁷ Na de vervening is de oorspronkelijke verkaveling uit de ontginningsperiode gemoderniseerd: de Chromotopografische kaart uit 1890 toont een nieuwe verkaveling in regelmatige stroken die haaks op de oude sloten staan (vgl. afb. 3a en b). Dit in tegenstelling tot de Osdorper Binnenpolder, waar tot in de 20ste eeuw de middeleeuwse verkaveling bleef behouden. In de Akerpolder werden van noordoost naar zuidwest twee wegen aangelegd, de Noorder- en Zuiderweg.

3.3.3 Verstedelijking

Na vervening in de 19de eeuw bleef de Middelveldse Akerpolder een agrarisch en grotendeels onbebouwd gebied. In de tweede helft van de 20ste eeuw breidde Amsterdam aan de westkant fors uit met de Westelijke Tuinsteden. De voormalige polders tussen Osdorp en Sloten werden voor ontwikkeling opgehoogd met een meters dik zandpakket. Daadwerkelijke bebouwing binnen het plangebied vond plaats vanaf de jaren 1960 (afb. 4). Op de kaart van Publieke Werken uit 1961 (afb. 5) is de geplande bebouwing voor Bedrijvencentrum Osdorp al ingetekend, maar nog niet gerealiseerd. Tijdens deze stedelijke ontwikkeling is het tracé van de Osdorperweg behouden gebleven.

⁷ Hoek Ostende 1978, 370

4 De Osdorperweg op de kruising met de Baden Powellweg (rechts), voor de bouw van het bedrijventerrein. Rechts staan twee schoolgebouwen (foto 1963, SAA)

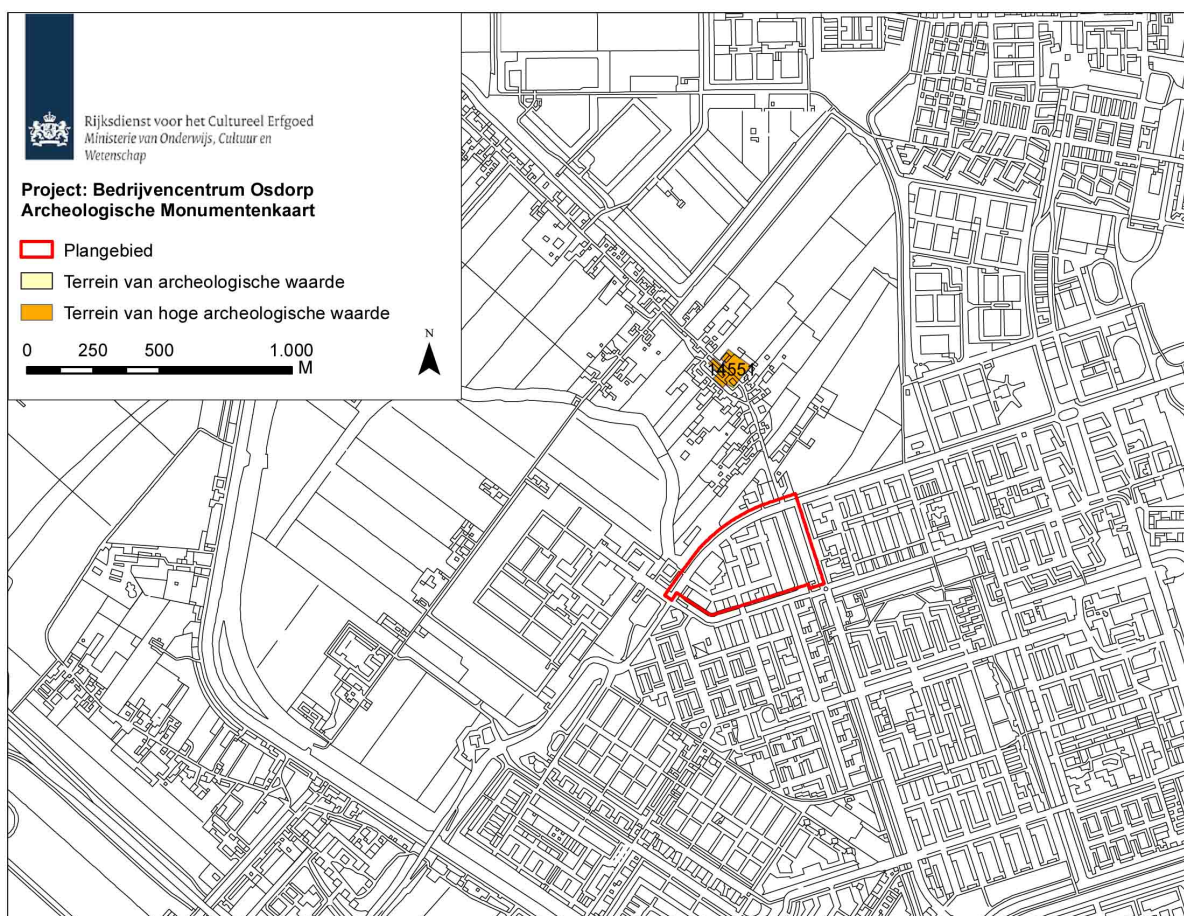

5 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Publieke Werken uit 1961

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie

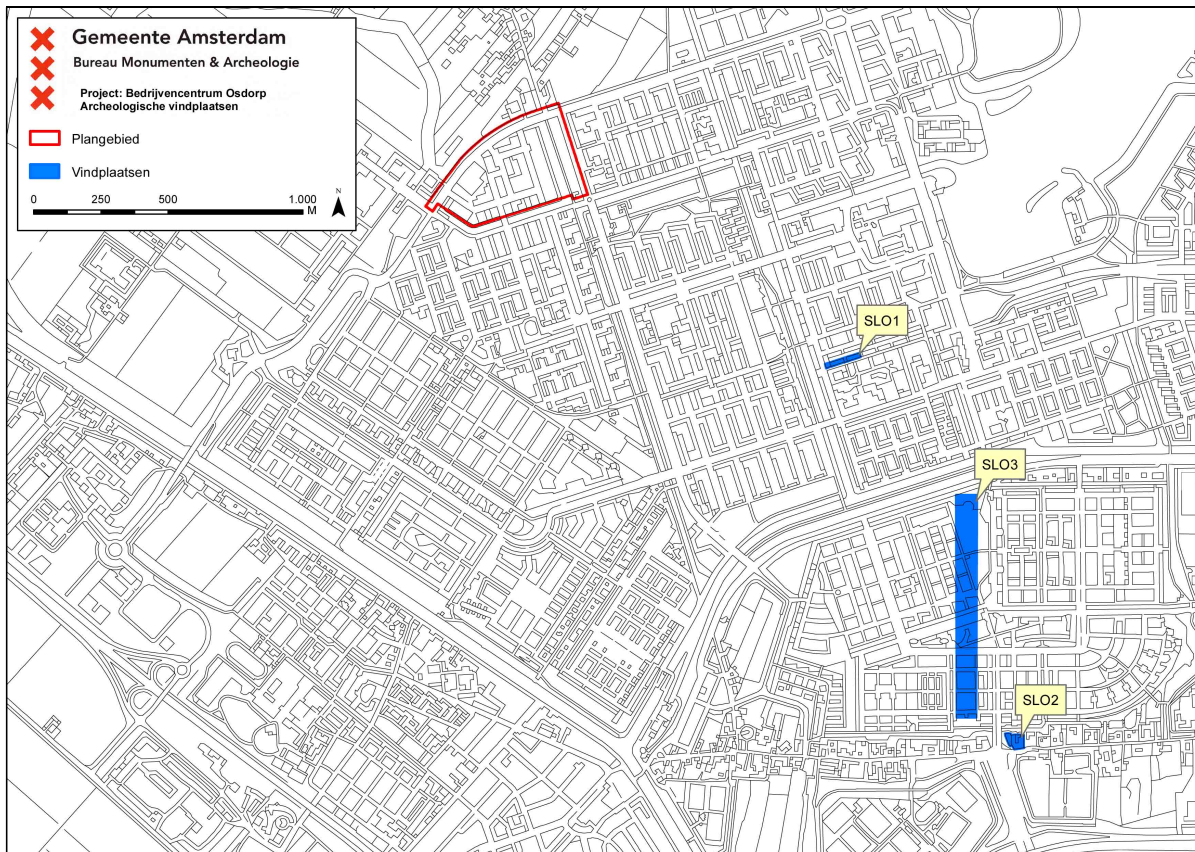
Binnen het plangebied zijn volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geen archeologische monumenten aangewezen. Ook is het gebied vrij van zones met een archeologische waardering (afb. 6). De Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland komt overeen met het AMK-kaartbeeld. De verwachtingen op deze kaarten zijn algemeen van aard en dienen in het geval van bouwplanvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt in het volgende hoofdstuk en is gebaseerd op de historisch-topografische analyse.

6 Het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp (rood omlijnd) op de Archeologische Monumentenkaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). Dit kaartbeeld is ook opgenomen in de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland

3.4.2 Vindplaatsen in de omgeving van het plangebied

In het plangebied zijn tot op heden geen archeologische vindplaatsen bekend. Wel liggen in de nabije omgeving drie vindplaatsen (afb. 7). De vondsten en structuren die op deze plekken werden gedocumenteerd geven informatie over de ontwikkeling en de gebruiksgeschiedenis van de polders tussen Osdorp en Sloten. De vindplaatsen worden hieronder kort beschreven.

7 Het plangebied (rood omlijnd) en de drie vindplaatsen

Hoekenespad (SLO1)

In 1984 is door BMA onderzoek gedaan aan het Hoekenespad, op de vermoedelijke locatie van het Oude Kerkhof en het 11de-eeuwse Sloten. Onder het 2 meter dikke zandpakket zijn fragmenten van 11de- en 12de-eeuws aardewerk aangetroffen. Sporen van een kerkhof of van bewoning zijn niet gevonden.⁸

Sloterweg (SLO2)

In 1986 heeft BMA een opgraving uitgevoerd op de kruising van de Sloterweg met de Anderlechtlaan. Hierbij is een huisterp van kleizoden met daarop delen van een lemen vloer en haard gedocumenteerd. De terp is in het laatste kwart van de 13de eeuw opgeworpen en houdt verband met een uitbreiding of intensivering rond de ontginningsactiviteiten van het dorp Sloten.⁹

Louwesweg (SLO3)

Tijdens een boor- en proefsleuvenonderzoek aan de Louwesweg in 1988 is een laat-middeleeuwse dijk gedocumenteerd. Er zijn geen huisterpen aangetroffen, wat suggereert dat er geen tussenfasen zijn geweest in de verplaatsing van het oude dorp Sloten naar de huidige locatie.¹⁰

⁸ Baart 1985, 340

⁹ Baart 1987, 301-302

¹⁰ Baart 1989, 301

3.4.3 Bodemopbouw

Het maaiveld van de verveende Middelveldse Akerpolder lag tot in de tweede helft van de 20ste eeuw op 4.3 m ÷ NAP.¹¹ Uitgaande van de huidige maaiveldhoogte van ca. 3 m ÷ NAP, is de polder met 1 a 1,5 m zand opgehoogd. Aan de andere kant van de Osdorperweg, in de Osdorper Binnenpolder, lag de natuurlijke veenondergrond op 1.9 m ÷ NAP, tegenwoordig ligt het maaiveld op 1 m ÷ NAP. Mogelijke archeologische sporen kunnen in dat deel van het plangebied vanaf ca. 1 m diepte liggen.

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Uitgaande van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de 11de tot in de 20ste eeuw. Vanwege vroegere (middeleeuwse en latere) bewoning aan de Osdorperweg kunnen in het plangebied verkavelingssloten of andere overblijfselen, zoals afval of bebouwingsstructuren, aanwezig zijn. De archeologische sporen van landgebruik en losse vondsten vertonen in de regel een wijde verspreiding en hebben een lage trefkans. Bewoningssporen uit de 17de tot 19de eeuw zijn met behulp van historische kaarten te lokaliseren en komen vaak in geconcentreerde vorm voor, met een dichte verspreiding en een hoge trefkans. Oudere bewoningssporen zoals middeleeuwse terpen staan niet op kaarten aangegeven en hebben een wijde verspreiding en lage trefkans.

De archeologische kwaliteit van de ondergrond in het plangebied is voor een deel aangetast. In de voormalige Middelveldse Akerpolder zijn als gevolg van vervening aan het eind van de 19de eeuw het oorspronkelijke maaiveld en de bijbehorende bodemopbouw waarschijnlijk verstoord.

¹¹ Kaarten Publieke Werken 1936

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de gebruiksgeschiedenis van de 11de tot in de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van de materiële neerslag voor het plangebied met twee zones met archeologische verwachting (zone A en B), en één zone met negatieve verwachting (zone C).

A. Bewoningszone Osdorper Middenpolder

Betreft een zone langs de Osdorperweg waar restanten van bewoning uit de middeleeuwse ontginningsperiode (terpen, ophogingen, afval) en van 17de-19de-eeuwse huisplaatsen (bakstenen funderingen, beerputten, tuinen of afvallagen) aanwezig kunnen zijn. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang.

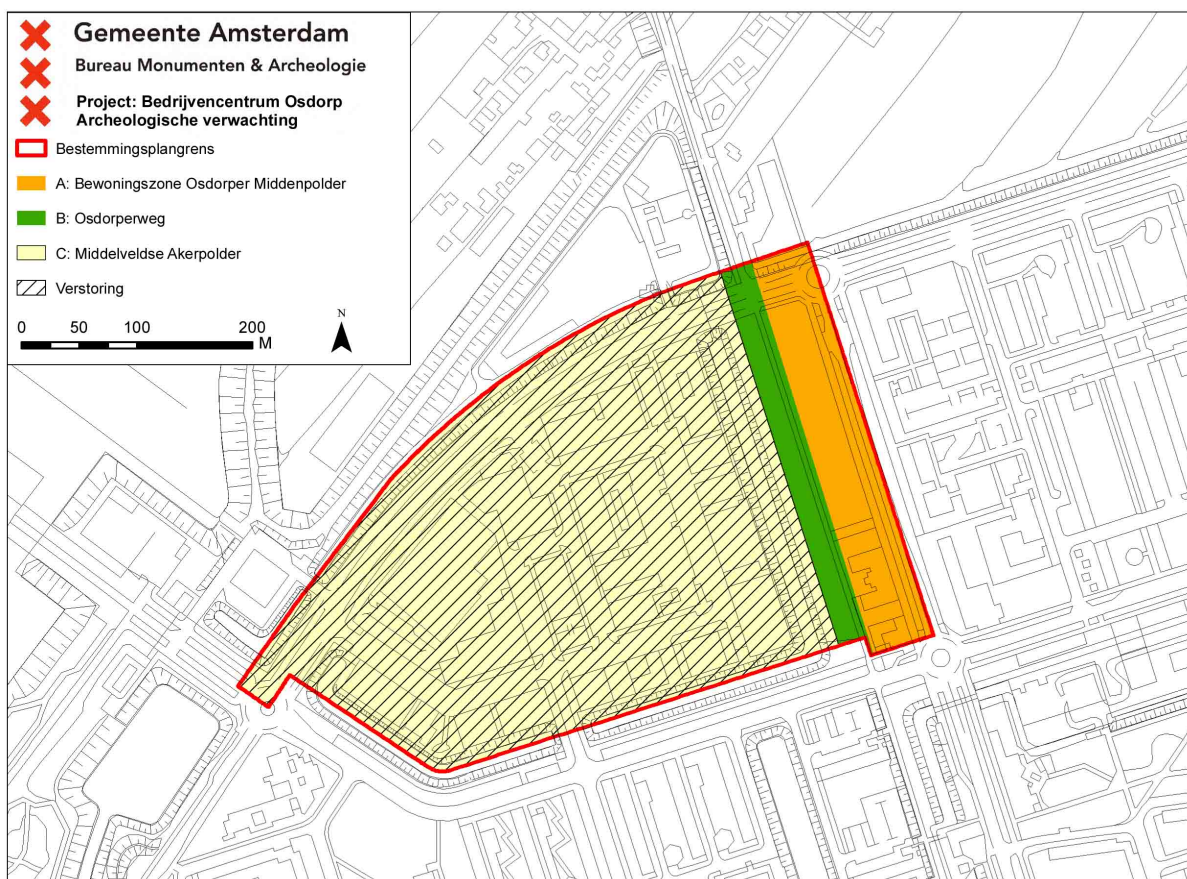
B. Osdorperweg

Betreft het tracé van een weg waarover sinds de middeleeuwen mensen zich verplaatsen en goederen werden vervoerd. De materiële neerslag bestaat uit losse vondsten of uit ophogingslagen. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang.

C. Middelveldse Akerpolder

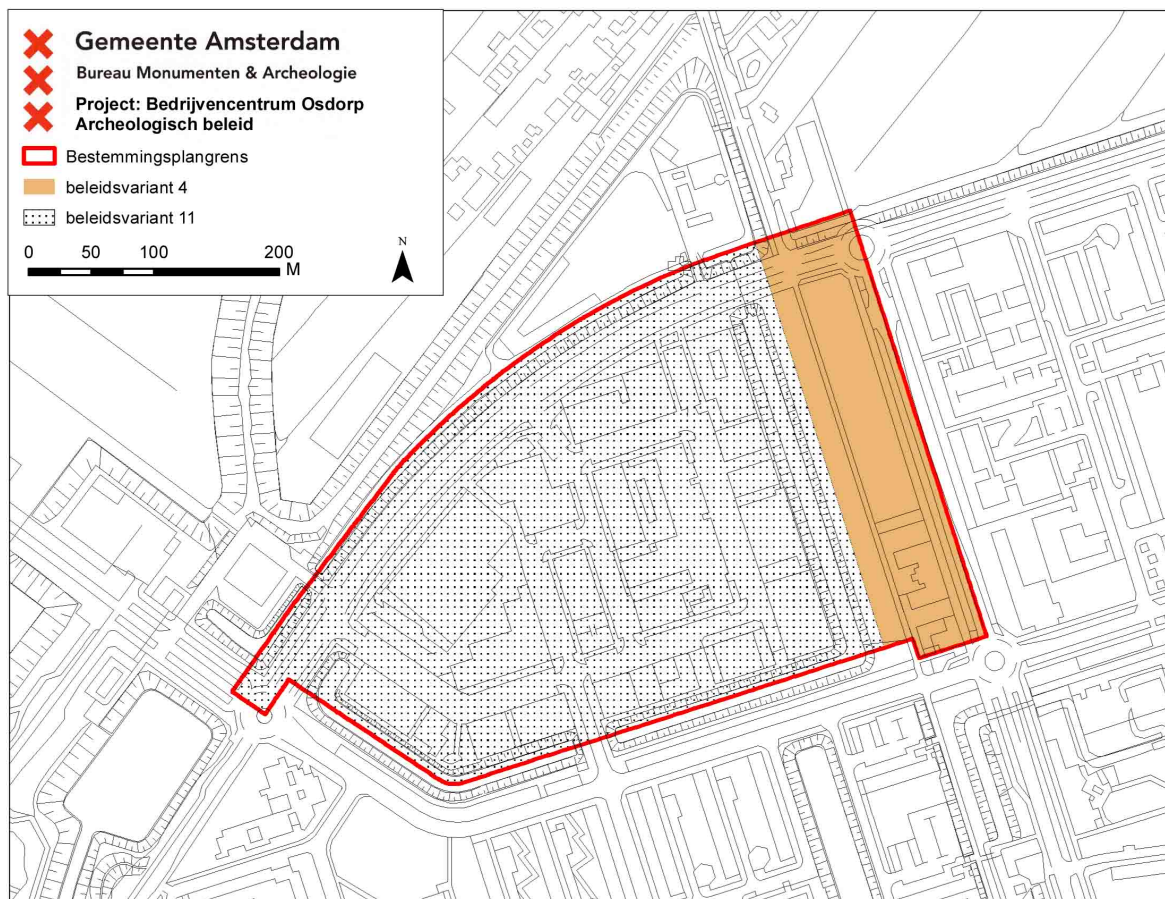
Hier kunnen sporen voorkomen die verband houden met ontginning, bewoning of landgebruik vanaf de 11de eeuw tot de verstedelijking in de 20ste eeuw. De materiële neerslag betreffen mogelijk sporen van ontginning en verkaveling, losse vondsten of afval van bewoning ter plekke of uit de omgeving. Deze overblijfselen hebben weinig tot geen samenhang en een wijde verspreiding. Omdat eventuele archeologische sporen door de 19de-eeuwse vervening zijn verstoord, geldt voor deze zone een negatieve verwachting.

5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop één zone met bijbehorende specifieke beleidsmaatregel (Appendix: beleidsvarianten, stroomschema).

- **Beleidsvariant 4: verwachtingszone A en B**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 1 m onder maaiveld.
- **Beleidsvariant 11: verwachtingszone C**
Vanwege de verwachte verstoring geldt voor deze zone uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij alle bodemingrepen.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek is uitgevoerd voor het plangebied Bedrijvencentrum Osdorp en heeft betrekking op de ondergrondse cultuurhistorische waarden. In het plangebied bestaan twee archeologische beleidszones. Voor de eerste zone geldt vrijstelling van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder diep dan 1 m. Voor de tweede beleidszone geldt vrijstelling van archeologisch vervolgonderzoek, ongeacht de omvang en diepte van de bodemingreep.

Voor het gehele plangebied geldt wel de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie wordt gemeld zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS): <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>
Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie provincie Noord-Holland: <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>
Stadsarchief Amsterdam (SAA): <http://beeldbank.amsterdam.nl/>

Literatuur

Baart, J.M., 'Amsterdam: Sloten', in: Woltering, P.J. (red.): *Holland, Archeologisch Kroniek van Holland over 1984*, Amsterdam 1985, 301-303
Baart, J.M., 'Amsterdam: Sloten', in: Woltering, P.J. (red.): *Holland, Archeologisch Kroniek van Holland over 1986*, Amsterdam 1987, 301-303
Baart, J.M., 'Amsterdam: Sloten', in: Woltering, P.J. (red.): *Holland, Archeologisch Kroniek van Holland over 1988*, Amsterdam 1989, 301
BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010*, Amsterdam 2005
BMA, *Erfgoedagenda Amsterdam 2010-2014*, Amsterdam 2010
Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied,' in: W.F. Heinemeijer, & M. F. Wagenaar, *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*, Ede/Antwerpen 1987, 16-17.
Heijdra, T., *Bos en Lommer en De Baarsjes. De geschiedenis van Amsterdam-West*, Alkmaar 2004
Hoek Ostende, J.H. van den, 'Poldermolens rond Amsterdam', *Amstelodamum* 70 (1978) 360-393
Kruizinga, J. *XYZ van Amsterdam*, Amsterdam 2002
Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit*, Haarlem 2010
Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/Antwerpen 1993

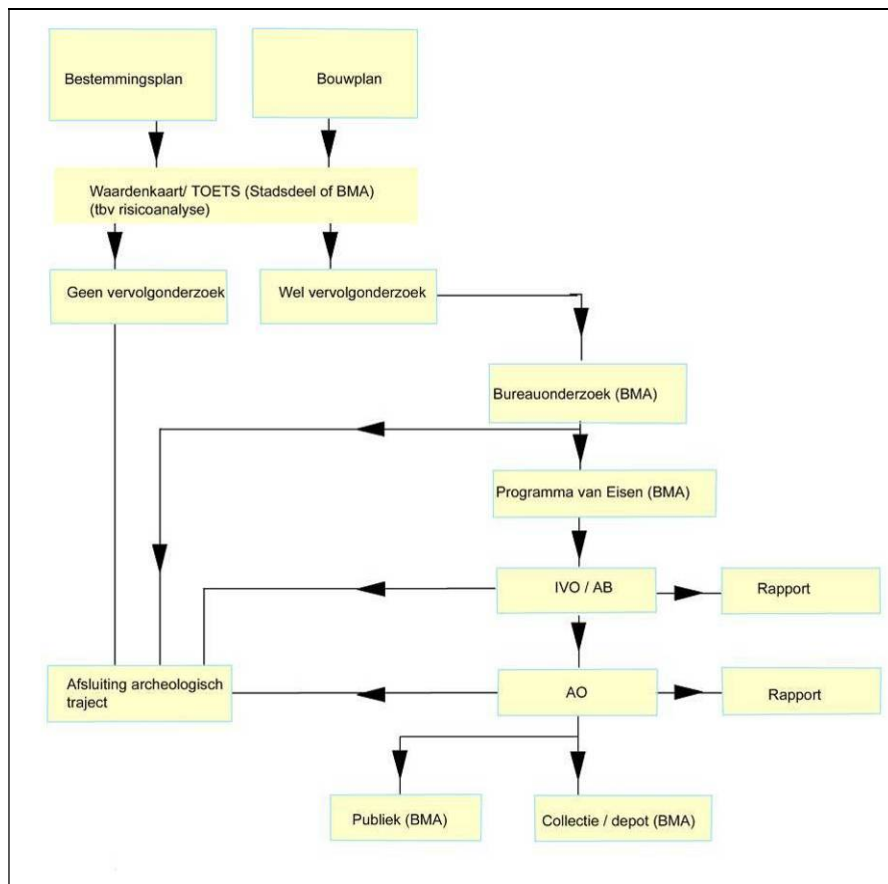
Appendix: beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvlak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden die als vaarweg in gebruik zijn of waren binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de (voormalige) waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m².
- 10: Gebieden die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.
- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen vanwege eerder archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. Verder betreft het gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde

van de 19de en in de 20ste eeuw. Voor al deze situaties geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

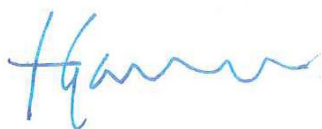

Stroomschema archeologie BMA

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 13-001

Voor akkoord controle proces en waardestelling:

Hoofd afdeling Archeologie BMA
Prof. dr. J.H.G. Gawronski

BRL SIKB 4000 PROTOCOL 4002

Datum:	05-02-2013
Status:	definitief
Redactie:	prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst:	dr. J. Euwe, drs. J. van den Dijssel
Cartografie:	drs. J. van den Dijssel

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2013
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.